

Túrony református temploma

Túrony a Tenkes-hegy északnyugati lábánál, a Pécsről Harkányba vezető úton fekvő település. A falu legmagasabb pontján áll, a középkori eredetű református templom.

A közelmúltban az épület igen rossz állaga, valamint a református gyülekezet megfogyatkozása miatt a templomot a lebontás veszélye fenyegette. Nagyrészt lelkes helybélieknek köszönhetően, régészeti átvizsgálása során kiderült, hogy az egyik legrégebbi magyar templomot rejtik az omladozó vakolatok.

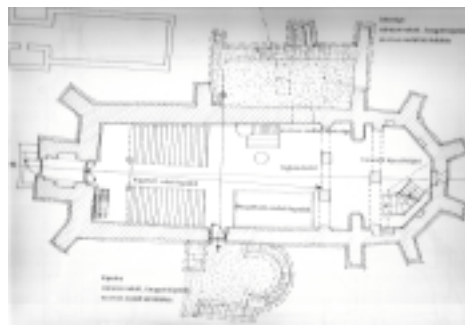
A túronyi református templom rövid története:

Először 1237-ben említett, a pécsi káptalan birtokába kerülő Túrony falu kora Árpád-kori temploma egyhajós, a későbbi gótikus szentély, illetve diadalívének alapfala alatt feltárt maradványból következtethetően íves szentélyzáródású volt. E korai templomot, melynek kapuja a nyugati homlokzaton nyílhatott, még a XIII. században két hosszabb, immár téglakeretelésű, délre nyíló ablakkal áttört falú, nyugati sarkain diagonális támpillérekkel megtámasztott bővítménnyel nyugat felé megtoldották.

Az épület közvetve, a pápai tizedjegyzékben említett Péter révén 1332-ben és 1333-ban, illetve 1335-ben tűnik fel az írott forrásokban. A település és templomának jelentőségére utalhat, hogy valószínűleg e század folyamán egy íves szentélyzáródású kápolnát csatoltak a templom déli oldalához.

A XV. század elején, lebontva a korábbi, Árpád-kori szentélyt, támpilléres, három csúcsíves ablakkal megvilágított, ritkán alkalmazott szerkezetű kolostorboltozatos, gótikus szentélyt építettek, amely hatalmas, élszedett, csúcsíves diadalívvel nyílik a csaknem azonos szélességű hajóba. A gótikus szentély felépítését követően, a XV. század folyamán sekrestyét csatoltak a templom északi oldalához, amely a benne feltárt oltáralapozás tanúsága szerint kápolnaként is szolgált.

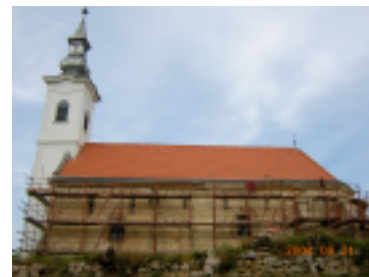
Túrony a török hódoltságot követően, a XVIII. század legelején a pécsi kisprépost birtokába került. A falut és templomát is felégető 1709-es rác támadás súlyos csapást mért a településre. Minden bizonnyal e tűzvész emlékét őrzi a templomban, a szentély területén feltárt égésréteg. A pusztítást követően a lakosság elhagyta a falut, és csak 1726-ban tért vissza, birtokba véve a fedél nélküli templomot. Az épület falai még álltak, de meglazulva, ezért mindkét oldalon kőlábakkal, támpillérekkel erősítették meg azokat. A templom helyreállítása sokáig elhúzódott. Hajdani, festett, kazettás mennyezete 1744-ben, padjai 1758-ban készültek el. Az ülőfülke, a szentélyfalak fülkéi és a gótikus ablakok elfalazása, valamint a sekrestye lebontása után külső homlokzata hóbörcsös vakolatot kapott, a párkány alatt, valamint a déli ajtó és az ablakok körül meszelt sávval.

A templom az 1827-es toronyépítést követően nyerte el máig meghatározó alakját. Bútorzata is a XIX. században készült. Az utolsó, jelentős beavatkozást az épület struktúrájába

a keleti, férfikarzat felépítése jelentette, amelyre 1880-ban került sor. 1913-ban lebontották a XVIII. századi festett mennyezetet, és a Zsolnay gyárba szállították, hogy a motívumait a gyár termékeinek díszítésében használják fel. A nyugati karzat alján azonban mind a mai napig láthatók az ebből és a padok bontásából származó, virágokkal díszített, festett deszkák.

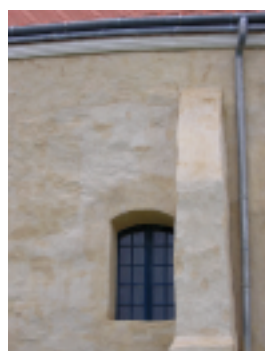
A helyreállítás lehetőségei:

A túronyi református templom adottságainak köszönhetően kétség kívül a legjelentősebb műemléképületeink között igényel magának helyet. Nagy mértékű esztétikai összehatást hordozó részlemek sokasága miatt a középkori templom szellemiségét nem érintő beavatkozásokkal lehet rekonstruálni az épület hajdani arculatát.

Az épület külső és belső megjelenését döntően meghatározó igen szép, patinás középkori vakolatot már a falak statikai megerősítését és a födém szerkezet javítását megelőzően konzerválni kellene, majd azt követően restaurálni, ahol hiányzik, felületképzésben ezzel azonos vakolattal pótlendő. A cserepezésben lévő néhány hódfarkú cserép, bontásból beszerezhető, egyenes végűre cserélendő. A középkori ablakok beüvegezhetők, de a faszervezetük és a vakolatuk megsértése nélkül. A húzott párkány, valamint az újkori ablakok szalagkerete és köténydíszje kiegészítendő. A torony vakolata a ma is meglévő maradványok alapján állítandó vissza. Az erősen sérült toronysisak a mai forma szerint újrakészítendő. Az épület belsejét illetően a hajó tönkrement, stukatúrнадas mennyezete eltávolítható, s a középkori és az 1913-ban eltávolított mennyezetet visszaidéző egyszínű, vörösfenyő, kazettás deszkamennyezet készítését javasoljuk. A szentélyfalak fülkéi bemutatandók, az ülőfülke teljesen kibontandó. Járófelületként habarcsba rakott téglapadló javasolt. Az újkori nyílászárók, a nyugati karzat és a lépcső aljának másodlagosan felhasznált elemei, maga a karzat, a szószek és a papszék restaurálandók. A déli oldalhoz csatlakozó kápolnamaradványt és a sekrestye maradványait a gyeptől kiemelkedő és a középkori falakat védő ráfalazással javasoljuk bemutatni.

A javasolt helyreállítási megoldások nagyrészt megvalósításra kerültek, illetve a tervek szerint, a jövőbeni munkálatokat is ezek tükrében végzik. A tetőfedés a javaslat ellenére teljesen ki lett cserélve, ami véleményem szerint indokolt volt, bár a cserép megválasztása nem volt igazán átgondolt. A tető vízelvezetését eddig sosem oldották meg. Most

egy rejtett ereszcatornát tervezett be Freivogel Mihály a helyreállítási munkák tervezője, de sajnos egy hivalkodó fekvőereszcatorna készült, ami nem illik az épülethez. A kúpcserépek találkozásánál elhelyezett csúcscsúsz – bár az eredeti mása – a kialakult összképet kissé zavarja.

A templom helyreállítás eddigi története méltán nevezhető sikertörténetnek, melynek során az ország egy kis gyöngyszemmel gyarapodott.

Forrás: Balázsik Tamás művészettörténész-régész
Freivogel Mihály engedélyezési terv

2004.

Marosy László
építész